

Noordse stern (*Sterna paradisaea*) A194

1. Status:

Vogelrichtlijn Bijlage I (inwerkingtreding 1981). Voor Natura 2000 relevant als broedvogel.

2. Kenschets

Beschrijving: De noordse stern lijkt sterk op de ongeveer even grote visdief. In tegenstelling tot de visdief heeft de noordse stern geen zwarte snavelpunt, en de opgevouwen vleugels zijn iets korter dan de staartveren. De noordse stern is een koloniebroedvogel van rustige, zandige en schaars begroeide plekken. Hij leeft van kleine vis, krabben en garnalen die hij vooral in het intergetijdengebied vangt. De noordse stern broedt hoofdzakelijk in arctische streken. In ons land is de broedpopulatie klein. De hier broedende vogels overwinteren in het zuidpoolgebied.

Relatief belang binnen Europa: De noordse stern broedt hoofdzakelijk in het arctische gebied rond de poolcirkel. Nederland ligt aan de zuidgrens van het Noord-Europese hoofdverspreidingsgebied. De Europese populatie (160.000-200.000 paren in landen van de Europese Unie) vertoonde over 1970-90 een sterke toename, en in 1990-2000 een matige afname. De soort wordt als niet-bedreigd beschouwd op EU-niveau. De Nederlandse aantallen vormen een bescheiden aandeel binnen het totaal van de EU (1%).

3. Bijdrage van gebieden

Huidige verspreiding en voorkomen binnen Nederland: Het verspreidingsgebied van de noordse stern beperkt zich in ons land tot het Waddengebied en het Deltagebied. De soort komt voor op de meeste Waddeneilanden en langs de Fries-Groningse kust. De belangrijkste kolonie bevindt zich op Griend. In het Deltagebied betreft het slechts enkele kleine vestigingen. De natuurlijke verspreiding blijft beperkt tot uitsluitend de kustregio's Waddengebied en (marginaal) de Delta.

Verspreidingskaartje noordse stern

Huidig voorkomen en Natura 2000: In 1999-2003 werden gemiddeld 1.800 paren van de noordse stern geteld, waarvan 88% in onder de Vogelrichtlijn aangewezen gebieden.

Gebied	Gemiddelde 99-03
(001) Waddenzee *	1.500
(118) Oosterschelde	18
(008) Lauwersmeer	5

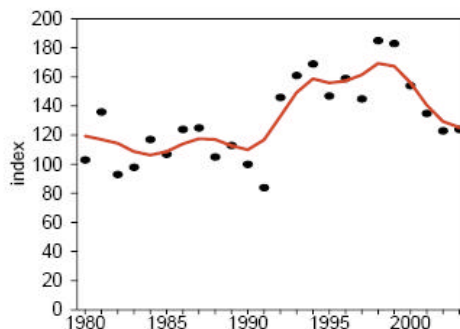
Aantallen broedparen noordse stern in Natura 2000 gebieden.

4. Beoordeling landelijke staat van instandhouding

Trends in Nederland: Hoe verder we teruggaan in de tijd, des te meer onduidelijkheid er bestaat over de werkelijke aantallen van de broedende noordse sterns in ons land. Nog tot ca. 2000 werd de soort bij tellingen vaak niet goed onderscheiden van de visdief.

Op Griend, de best onderzochte en belangrijkste Nederlandse broedplaats, stortte de populatie van de noordse stern tussen 1960-1965 door vergiftiging in, zoals die van de grote stern en visdief. De aantallen liepen terug van 1000-2000 paren 1955-1960 naar 300 rond 1965. Anders dan bij grote stern en visdief, heeft de noordse stern kans gezien zich zo te herstellen dat de aantallen in de buurt van het oude niveau komen. De aantallen van de noordse stern op Griend vertonen echter grote jaarlijkse schommelingen (300-800 in 1968-91, 800-1250 in 1992-2001, slechts 460 in 2002). Dit valt (deels?) te verklaren met 'overloopeffecten' die optreden omdat de Nederlandse populatie zich aan de uiterste zuidwestrand van het broedgebied bevindt.

De overige, kleinere vestigingen van de noordse stern vertonen uiteenlopende trends. Over de aantallen van voor 1970 is niets bekend. In het Deltagebied is sindsdien structurele afname opgetreden, langs de Fries-Groningse kust toename. Waarschijnlijk is toch enige afname van de landelijke populatie van noordse stern na 1960 opgetreden.

Aantalsontwikkelingen broedparen noordse stern

Recente ontwikkelingen: De Nederlandse populatie van de noordse stern laat over de periode 1981-2003 een matige toename zien. Over de periode 1994-2003 vertonen de landelijke aantallen schommelingen waarbij een trendclassificatie onzeker is.

Beoordelingsaspect natuurlijk verspreidingsgebied: gunstig

In het verspreidingsgebied van de noordse stern in ons land traden verschuivingen op. In het totaal is de soort uit 26 atlasblokken verdwenen. Daar staan 20 nieuwe vestigingen tegenover op vooral Fries-Groningse kwelders. De totale presentie is gedaald met 11%, maar dit komt vooral door achteruitgang op marginale broedplekken.

Beoordelingsaspect populatie: gunstig

De landelijke broedpopulatie van de noordse stern neemt langzaam verder toe. De populatie vertoont vanaf 1973-77 opvallende schommelingen, met daljaren rond 1990-1991 (850-1200 broedparen) en piekjaren omstreeks de eeuwwisseling (rond 2000 paren). Een extreme terugval in aantallen tengevolge van de gifcatastrofe van 1960-1965 heeft bij de noordse stern in mindere mate plaatsgevonden dan bij de andere sterns. De Waddenpopulatie is toegenomen terwijl die van het Deltagebied is afgenomen (van 100-150 paren in de jaren zeventig naar enkele tientallen nu). De Nederlandse broedpopulatie telde in de periode 1979-1983 gemiddeld 1.100 paren en in 1999-2003 gemiddeld 1.800 paren.

Beoordelingsaspect leefgebied: gunstig

Verstoring van de nestplaats van de noordse stern kan plaatsvinden door recreatieactiviteiten. Nestplaatsen worden lokaal ongeschikt door vegetatiesuccessie. Legsels gaan soms verloren door overspoeling bij hoogwater of storm. Het is mogelijk dat het voedselaanbod lokaal tekort schiet. Plaatselijk kan overmatige nestpredatie, o.a. ratten, op vastelandkwelders soms ook de vos de reproductie bedreigen.

Beoordelingsaspect toekomstperspectief: gunstig

De omvang van de Nederlandse broedpopulatie lijkt vooral te worden gestuurd door de aantallen in de grote kolonie op Griend (waar habitat duurzaam aanwezig blijft) en instroom van elders. Naar verwachting zullen de aantallen ook in de nabije toekomst sterk fluctueren zonder overheersende trend. De voorspelde klimaatverandering (temperatuuropwarming) kan echter ongunstige gevolgen hebben voor deze broedvogel die zijn zwaartepunt heeft in noordelijke streken.

Definitie gunstige staat van instandhouding: Voor het behoud van de noordse stern als broedvogel is behoud in de Delta en Waddenzee nodig met een landelijke populatie van ten minste 2.000 paren, verdeeld over 5 kolonies van ieder tenminste 20 paren. De populatie is kwetsbaar door zeer geconcentreerd voorkomen in één belangrijke kolonie: Griend. Van belang is behoud van voldoende broedgebied met isolatie ten opzichte van grondpredatoren en met voldoende rust. Klimaatopwarming kan de verspreidingsgrens in de toekomst in noordelijke richting opschuiven. Het is denkbaar dat de noordse stern dan als broedvogel voor Nederland verloren gaat.

Oordeel: gunstig

Beoordeling Staat van Instandhouding		
Aspect	1981	2004
Verspreiding	gunstig	gunstig
Populatie	matig ongunstig	gunstig
Leefgebied	gunstig	gunstig
Toekomstperspectief	gunstig	gunstig
Eindoordeel	matig ongunstig	gunstig

5. Bronnen

- Boecker, M. 1967. Vergleichende Untersuchungen zur Nahrungs- und Nistökologie der Flußseeschwalbe (*Sterna hirundo* L.) und der Küstenseeschwalbe (*Sterna paradisaea* Pont.). Bonn. zool. Beitr. 18: 15-126
- Koffijberg, K. 1995. Broedvogelinventarisaties van kluut, plevieren, meeuwen en sterns in Groningen in 1994. De *Grauwe Gors* 23: 80-83.
- Rasmussen, L.M., Fleet, D.M., Hälterlein, B., Koks, B.J., Potel, P. & Südbeck, P. 2000. Breeding birds in the Wadden Sea in 1996. Wadden Sea Ecosystem 10. Common Wadden Sea Secretariat, Wilhemshaven.
- Stienen, E.W.M. & van Tienen, P.G.M. 1991. Prooi- en energieconsumptie door kuikens van Noordse Stern (*Sterna paradisaea*) en Visdief (*S. hirundo*) in relatie tot enkele abiotische factoren. Intern rapport 91/32. Rijksinstituut voor Natuurbeheer, Arnhem.